

معجزه جاودان

درس چهارم

قرآن کریم، آخرین کتاب الهی است که بر خاتم پیامبران نازل شده و سند نبوت ایشان می باشد. در این درس می خواهیم این ویژگی را بررسی کنیم تا بدانیم :

اولاً: چگونه قرآن کریم دلیل حقانیت پیامبر اکرم ﷺ و معجزه ایشان می باشد؟

ثانیاً: آیا میان نوع معجزه پیامبر ﷺ یعنی کتاب و خاتمیت ایشان رابطه ای است؟

هرگاه پیامبری از سوی خداوند مبعوث می‌شد، برای اینکه مردم دریابند که وی با خداوند ارتباط دارد و از طرف او مأمور به پیامبری شده است، کارهای خارق‌العاده‌ای انجام می‌داد که هیچ کس بدون تأیید و اذن خداوند قادر به انجام آنها نبود.

به عنوان مثال برخی از معجزاتی که خداوند به حضرت موسی عطا کرد عبارت بودند از تبدیل شدن عصا به اژدها، نورانی شدن دست و

معجزات حضرت موسی 7 در دورانی روی داد که سحر و جادو رواج داشت؛ بنابراین او باید عملی انجام می‌داد که برتر از کار ساحران و جادوگران باشد. به همین دلیل ساحران با دیدن عصای حضرت موسی و تبدیل شدن آن به اژدها نه تنها به معجزه بودن آن اعتراف کردند، بلکه به او ایمان نیز آوردند.

همچنین، برخی از معجزات حضرت عیسی 7 زنده کردن پرنده‌ای ساخته شده از گل، زنده کردن مردگان و شفا دادن بیماران درمان‌ناپذیر بود.

من با معجزه‌ای از پروردگارتان نزد شما آمده‌ام
اتى قد جئتكم باية من ربكم
برایتان از گل چیزی چون پرنده می‌سازم
انى اخلق لكم من الطين كهيئة الطير
و در آن می‌دمم، به اذن خدا پرنده‌ای شود
فانفخ فيه فيكون طيرا باذن الله
و کور مادرزاد را و برص‌گرفته را شفا می‌دهم
و ابرى الائمة و الابرص
و به فرمان خدا مرده را زنده می‌کنم
و احي الموتى باذن الله

معجزات حضرت عیسی 7 نیز در زمانی رخ داد که علم پزشکی پیشرفت زیادی کرده بود و پزشکان جایگاه بالایی در جامعه یافته بودند. با این وجود، از مداوای برخی بیماری‌ها عاجز بودند. زنده کردن مرده و شفا دادن بیماری‌های غیر قابل درمان، همه را به حقانیت معجزات حضرت عیسی معترف ساخت.

حال با این ویژگی که هر پیامبری باید از سوی خدا نشانه و آیتی بیاورد که مردم زمانش به معجزه بودن آن اعتراف داشته باشند، به نظر شما آخرین پیامبر الهی که دینش برای تمامی زمان‌ها (همه مردم روی زمین تا روز قیامت) خواهد بود و بعد از او دیگر هیچ پیامبری از سوی خداوند نخواهد آمد، چگونه معجزه‌ای باید بیاورد؟

آخرین معجزه نبوت

معجزه آخرین پیامبر الهی باید به نحوی باشد که :

- ۱- هم مردم زمان خودش به معجزه بودن آن اعتراف کنند و آن را فوق توان بشری بدانند.
- ۲- هم آیندگان معجزه بودن آن را بپذیرند.

معجزه اصلی پیامبر ﷺ قرآن کریم است؛ معجزه‌ای از جنس «کتاب». کتابی که هیچ کس توان آوردن همانند آن را ندارد. خداوند بارها از مخالفان می‌خواهد اگر در الهی بودن این کتاب شک دارند، یک سوره همانند قرآن بیاورند :

يَقُولُونَ افْتَرَاهُ
می‌گویند [قرآن را] به خداوند افترا بسته است

قُلْ فَاتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ^۱
بگو اگر می‌توانید یک سوره همانند [قرآن] بیاورید.
و خداوند تأکید می‌کند که هیچ‌گاه نمی‌تواند همانند قرآن را بیاورند :

قُلْ لَئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ
بگو اگر تمامی انس و جن جمع شوند

عَلَىٰ اَنْ يَّاتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ
تا همانند قرآن را بیاورند

لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ
نمی‌توانند همانند آن را بیاورند

وَ لَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا^۲
هر چند پشتیبان هم باشند

از آن روز که قرآن کریم، دعوت به مبارزه را اعلام کرده است بیش از چهارده قرن می‌گذرد. مخالفان سرسخت اسلام در این باره تلاش بسیار کرده‌اند اما نتوانسته‌اند سوره‌ای حتی به اندازه سوره «کوثر» بیاورند که اندیشمندان و متخصصان، برابری آن را با سوره‌ای از قرآن بپذیرند؛ درحالی که آسان‌ترین راه برای غیرالهی نشان دادن اسلام و قرآن کریم، آوردن سوره‌ای مشابه یکی از سوره‌های این کتاب الهی است.

فعالیت کلاسی

به نظر شما چرا خداوند معجزه آخرین پیامبر خود را کتاب قرار داده است؟

۲- سوره اسراء، آیه ۸۸.

۱- سوره یونس، آیه ۳۸.

پیامبر در کنار معجزه اصلی خود، معجزات دیگری نیز داشت. مانند سخن گفتن با سنگ ریزه‌ها، باریدن باران به دعای ایشان، حرکت و دو نیم شدن درخت به دستور ایشان، شق القمر و

حضرت علی 7 در یکی از سخنان خود می‌فرماید :

من با پیامبر اکرم 9 بودم که گروهی از بزرگان قریش آمدند و گفتند : ای محمد تو ادعای بزرگی کرده‌ای که نه پدران چنان کرده بودند و نه یکی از خاندانت. ما از تو چیزی می‌خواهیم که اگر بپذیری و انجام دهی، بی می‌بریم تو فرستاده خدا هستی و اگر انجام ندهی بر ما مشخص می‌شود که جادوگر و دروغ‌گویی.

پیامبر 9 پرسید : چه می‌خواهید؟ گفتند : به آن درخت بگو از ریشه درآید و بیاید و پیش روی تو بایستد. پیامبر 9 گفت : خدا بر هر کاری تواناست. آیا اگر خدا برای شما چنین کند، ایمان می‌آورید؟

گفتند : آری، گفت : اکنون هر چه خواسته‌اید به شما نشان خواهم داد. ولی می‌دانم که به راه خیر باز نمی‌گردید.

سپس گفت : ای درخت، اگر به خدا و روز جزا ایمان داری و می‌دانی که من پیامبر خدا هستم، به اذن خدا از ریشه درآی و بیا در برابر من بایست. درخت از جای درآمد و نزد پیامبر 9 آمد و شاخه‌های بالایی خود را بر رسول الله سایبان کرد و یکی از شاخه‌هایش را نیز بر شانه من نهاد که در طرف راست آن حضرت بودم.

آنان به درخت نگرستند و از روی تکبر و گردنکشی گفتند : حال دستور بده نیمی از آن نزد تو بیاید و نیم دیگر جای خودش بماند. پیامبر فرمان داد. نیمی از درخت نزد او آمد. آنها از روی کبر و سرکشی گفتند : حال دستور بده تا به نیم دیگر خود ملحق شود. پس پیامبر 9 امر فرمود و درخت بازگشت.

من گفتم : لا اله الا الله. ای رسول خدا من نخستین کسی هستم که به تو ایمان آورده‌ام و نخستین کسی هستم که گواهی می‌دهم که به امر خدای تعالی برای تصدیق نبوت تو و ارج نهادن بر سخن تو.

بزرگان قریش گفتند : این مرد جادوگری دروغ‌گوست. جادوگر عجیبی است و در جادوگری مهارت خیلی زیادی دارد. سپس گفتند : آیا جز همانند این (مقصودشان من بودم) کسی تو را در کارت تصدیق می‌کند؟^۱

جنبه‌های اعجاز قرآن کریم

هر کتابی از دو جنبه قابل بررسی است: یک **لفظی** و دیگری **محتوایی**. قرآن کریم در هر دو جنبه معجزه است و از مخالفان خواسته که برای اثبات ادعای خود سوره‌ای بیاورند که چه از نظر لفظی و چه از نظر محتوایی شبیه قرآن باشد.

اکنون هر یک از این دو جنبه را بررسی می‌کنیم:

۱- **اعجاز لفظی**: هر کس با زبان عربی آشنا باشد، پس از انس با قرآن، درمی‌یابد که این کلام با سایر کلام‌ها کاملاً متفاوت است و این حقیقت از همان آغاز نزول مورد توجه همگان و حتی مخالفان قرار گرفت. ساختار موزون کلمه‌ها و جمله‌ها، زیبایی و شیرینی بیان و رسایی تعبیرات با وجود ایجاز و اختصار سبب شده بود که سران مشرکین، مردم را از شنیدن قرآن منع کنند و اگر کسی برای شنیدن قرآن نزد پیامبر می‌رفت یا از پشت دیوار خانه پیامبر، به قرآن گوش می‌داد، او را مجازات می‌کردند. همین زیبایی لفظی سبب نفوذ خارق العاده این کتاب آسمانی در افکار و نفوس در طول تاریخ شده است و بسیاری از مردم به خصوص ادیبان و دانشمندان تحت تأثیر آن به دین اسلام گرویده‌اند.

بیشتر بدانیم

ولید بن مغیره از بزرگان مکه بود و به حسن تدبیر شهرت داشت. روزی به تقاضای جمعی از مشرکان نزد پیامبر ﷺ آمد تا از نزدیک وضع او را بررسی و آیات قرآن را ارزیابی کند. پیغمبر ﷺ قسمتی از سوره «سجده» را تلاوت می‌کرد. این آیات چنان تأثیر و هیجانی در ولید ایجاد کرد که بی‌اختیار از جا حرکت نمود، نزد مشرکان بازگشت و گفت:

سوگند می‌خورم که از محمد سخنی شنیدم که نه به گفتار انسان‌ها شباهت دارد و نه به گفتار پریان؛ گفتار او شیرینی و زیبایی مخصوصی دارد، و بر هر گفتاری پیروز خواهد شد.

زمزمه در میان قریش افتاد که ولید به گفتار پیامبر ﷺ علاقه‌مند شده است. ابوجهل گفت: من چاره کار را می‌دانم. در حالی که خود را غمگین نشان می‌داد، به منزل ولید آمد. ولید پرسید: «چرا غمگینی؟»

ابوجهل گفت: «چرا غمگین نباشم؟ قریش بر تو با این سن و شخصیت، عیب می‌گیرند و می‌گویند که جذب محمد شده‌ای.»

ولید برخاست و با ابوجهل به مجلس قریش در آمد. رو به سوی جمعیت کرد و گفت: «آیا تصور می‌کنید محمد دیوانه است؟» حضار گفتند: نه. گفت: «تصور می‌کنید او دروغ‌گوست؟» حضار گفتند: نه. سپس بزرگان قریش گفتند: پس چه چیزی باید به او نسبت دهیم تا مردم گرد او جمع نشوند؟ ولید با شیطنتی خاص گفت: «ساحر؛ آری او ساحر است.»^۱

برخی از سران مکه که خود، مردم را از شنیدن قرآن منع می‌کردند، شب‌ها پشت خانه رسول خدا ﷺ می‌آمدند و به تلاوت آیات گوش می‌دادند. مدتی گذشت، یکی از آنان گفت: این درست نیست که دیگران را از شنیدن قرآن منع کنیم، اما خود به قرآن گوش دهیم. آنان تصمیم گرفتند از شب بعد پشت خانه پیامبر ﷺ جمع نشوند. در اواخر شب بعد، یکی از آنان از شوق شنیدن قرآن و لذت بردن از زیبایی آن، آن قدر برانگیخته شد که نتوانست جلوی خود را بگیرد و دور از چشم دوستان خود به سوی خانه پیامبر ﷺ حرکت کرد. وقتی پشت خانه آن حضرت رسید، دید که دوستان دیگر او نیز آمده‌اند و مشغول شنیدن صدای رسول خدا ﷺ هستند و تلاوت قرآن را می‌شنوند.^۲

۲ — اعجاز محتوایی: محتوای این کتاب شریف ویژگی‌هایی دارد که نشان می‌دهد از قلم هیچ دانشمندی تراوش نکرده است، چه رسد به شخصی که قبل از آن چیزی نوشته و آموزشی ندیده است. حال بینیم این ویژگی‌ها کدام‌اند.

الف) انسجام درونی: می‌دانیم که آثار و نوشته‌های اولیه دانشمندان و متفکران با آثار دوران پختگی و کمالشان متفاوت است. از این رو دانشمندان معمولاً در نوشته‌های گذشته خود تجدیدنظر می‌کنند و اگر بتوانند، کتاب‌های گذشته خود را اصلاح می‌نمایند.

با اینکه بیش از شش هزار آیه قرآن کریم در طول ۲۳ سال نازل شده و درباره موضوعات متنوع سخن گفته است، با وجود این، نه تنها میان آیات آن تعارض و ناسازگاری نیست، بلکه آیاتش دقیق‌تر از اعضای یک بدن با یکدیگر هماهنگ‌اند.

۱- قرآن و آخرین پیامبر، آیت‌الله مکارم شیرازی، ص ۷۸.

۲- سیره این هشام، ج ۱، ص ۳۳۷.

خداوند در قرآن می‌فرماید :

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْفُرَانَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

با توجه به این آیه بیان کنید چرا خداوند بر این نکته تأکید می‌کند که اگر قرآن توسط غیر خدا نازل می‌شد، قطعاً ناسازگاری و اختلافات زیادی در آن وجود داشت؟
به نظر شما این اختلافات چگونه اختلافاتی بود؟

ب) جامعیت و همه جانبه بودن : قرآن کریم با وجود اینکه حدود پانزده قرن پیش و در جامعه‌ای به دور از فرهنگ و دانش نازل شده در مورد همه مسائل مهم و حیاتی که انسان در هدایت بدان نیاز دارد، سخن گفته و چیزی را فروگذار نکرده است. این کتاب فقط از امور معنوی با آخرت و رابطه انسان با خدا سخن نمی‌گوید، بلکه از زندگی مادی و دنیوی انسان، مسئولیت‌های اجتماعی و رابطه وی با انسان‌های دیگر سخن می‌گوید و برنامه‌ای جامع و همه جانبه را در اختیارش قرار می‌دهد.

پ) ذکر نکات علمی بی‌سابقه : در جامعه‌ای که علم و دانش جایگاهی نداشت و خبری از رشته‌هایی مانند فیزیک، زیست‌شناسی، گیاه‌شناسی و ستاره‌شناسی نبود، قرآن کریم اشاره به برخی نکات علمی می‌کند که در تمام دنیای آن روز بی‌سابقه و بعدها توسط دانشمندان کشف گردید^۱. به چند نمونه از این نکات علمی توجه کنید.

۱- **جاذبه زمین** : تا قبل از قرن هجدهم دانشمندان فکر می‌کردند که ستارگان به سقف آسمان‌ها، چسبیده‌اند و به همین علت نمی‌افتند. اما قرآن کریم از وجود جاذبه میان ستارگان، به طوری که همه مردم بفهمند خبر داد و آن را عامل درهم نرفتن ستارگان در یکدیگر معرفی کرد و فرمود : «خداوند، آسمان‌ها را با ستون‌هایی که برای شما دیدنی نیستند، برپا داشته است.»^۲

۲- **انبساط جهان** : نظریه انبساط جهان یکی از مهم‌ترین کشفیات نجومی انسان در قرن بیستم است. بر طبق این نظریه کهکشانات با سرعت فوق‌العاده‌ای در حال حرکت و فاصله گرفتن از یکدیگرند که در نتیجه آن جهان هستی به طور مداوم در حال گسترش و انبساط است. امری که خداوند در قرآن کریم به آن اشاره کرده است :

﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾^۳

۱- البته، قرآن کتاب هدایت است، نه کتابی درباره علوم. به همین جهت اگر گاهی به یک نکته علمی می‌پردازد، برای نشان دادن عظمت خلقت و واداشتن انسان‌ها به تفکر در جهان است. از همین روست که این نکات علمی را به صورت کوتاه و در حد اشاره مطرح می‌کند.

۳- سوره ذاریات، آیه ۴۷.

۲- سوره رعد، آیه ۲.

۳- ماه تابان و خورشید درخشان : خداوند در قرآن کریم از ماه با عبارت منیر یاد کرده است. در زبان عربی، منیر به شیء نورانی‌ای گفته می‌شود که از خودش نوری ندارد اما نور از منبع دیگری بر آن می‌تابد درحالی که سراج به شیء نورانی‌ای می‌گویند که نورش از درون خودش است. قرآن کریم قرن‌ها قبل از آنکه بشر به این نکته پی‌برد که نور ماه از خودش نیست و آن را از خورشید دریافت می‌کند به زیبایی این نکته را بیان کرده است :

«تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَ جَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَ قَمَرًا مُنِيرًا»^۱

۴- مخلوط نشدن دو دریای به هم چسبیده : اقیانوس‌شناسان به تازگی کشف کرده‌اند وقتی دو دریا با خواص شیمیایی و فیزیکی متفاوتی چون غلظت به هم می‌رسند، به علت داشتن نیروی کشش سطحی متفاوت با هم، مخلوط نشده و دیواره نازکی بین آنها تشکیل می‌شود. نمونه‌های واضحی از این پدیده را می‌توان در محل تلاقی دریای بالتیک و دریای شمال در دانمارک مشاهده کرد. این مطلبی است که در قرآن کریم به آن اشاره شده است :

«وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَ هَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَ جَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَ حِجْرًا مَّخْجُورًا»^۲

۵- شنوایی و بینایی در انسان : طبق یافته‌های علمی، شنوایی در مغز یک بخش دارد ولی بینایی دارای بخش‌های ویژه درک رنگ، بُعد و تصویر است که به صورت جدا ولی در ارتباط دائمی با هم هستند. به همین دلیل خداوند در قرآن کریم در اکثر موارد واژه سمع را به صورت مفرد و بصر را به صورت جمع (ابصار) آورده است. همچنین جلوتر آمدن سمع از بصر تأکیدی است بر اینکه حس شنوایی در انسان زودتر از حس بینایی شکل می‌گیرد. همان‌طور که تحقیقات علمی اخیر بر آن تأکید دارند :

«... جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَ الْبَصَارَ وَ الْاَفْعِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ»^۳

۱- سوره فرقان، آیه ۶۱.

۲- سوره فرقان، آیه ۵۳.

۳- سوره نحل، آیه ۷۸.

و ما کنت تتلو من قبله من کتاب و لا تخطه ببعینک اذا لا یرتاب المبطلون
 و پیش از آن هیچ نوشته‌ای را نمی‌خواندی و با دست خود آن را نمی‌نوشتی که در آن
 صورت کجروان به شک می‌افتادند. (سوره عنکبوت، آیه ۴۸)
 با توجه به این آیه، چرا خداوند معجزه جاوید خویش را توسط پیامبری درس نخوانده
 به دست مردم رساند؟ اگر پیامبر فردی درس خوانده بود، ممکن بود چه شکی در دل مخالفان
 ایجاد شود؟

نمونه‌هایی از اعجاز محتوایی قرآن

۱- شاید نتوان کتابی را در جهان یافت که در آن به اندازه قرآن کریم به تعقل، تفکر و علم‌دوستی تأکید شده است. در این کتاب، بیش از ۷۷۰ بار از علم، ۲۸۰ بار از تذکر و ذکر، ۱۸۵ بار از گوش دادن و توجه کردن، ۴۹ بار از عقل، ۱۹ بار از ژرف اندیشی و تفقه، ۱۸ بار از فکر کردن، ۸ بار از تدبر کردن، ۸ بار از برهان، ۱۳۲ بار از تبیین و دلیل، ۱۱۴ بار از حکمت و مشتقات آنها و نیز ده‌ها کلمه دیگر مانند قلم و کتاب که به تفکر و علم مربوط می‌شوند، نام برده شده است. همچنین آیات متعددی در نکوهش جهل، غفلت، و تعقل نکردن وجود دارد.

۲- در نظام اجتماعی و سیاسی آن عصر از جمله در نظام اجتماعی روم و ایران، مردم به طبقات عالی و پست تقسیم می‌شدند. کسانی که جزء طبقه پست بودند، حقوق اجتماعی کمتری داشتند. قرآن کریم با این موضوعات به شدت مبارزه کرد و فرمود:

«ای مردم، ما شما را از مرد و زن آفریدیم و شما را شاخه شاخه و قبیله قبیله کردیم تا یکدیگر را باز شناسید. همانا گرامی‌ترین شما نزد خدا با تقواترین شماست. البته خدا دانا و آگاه است.»^۱

۳- در جامعه آن روز عربستان و حتی دیگر نقاط جهان، کرامت زنان نادیده گرفته می‌شد. در آن جامعه، زن ارزشی شبیه اموال داشت. خانواده‌ای که فرزند دختر به دنیا می‌آورد، احساس شرم می‌کرد^۲ و کار به جایی می‌رسید که گاهی پدر نوزاد دختر را زنده به گور می‌کرد. در چنین

۱- سوره حجرات، آیه ۱۳.

۲- سوره نحل، آیه ۵۸.

فضایی، قرآن کریم با بیان کرامت زن و تساوی وی با مرد در انسانیت اعلام کرد: هرکس، از مرد و زن، عمل صالح انجام دهد و اهل ایمان باشد، خداوند به او حیات پاک و پاکیزه می‌بخشد^۱ و عمل هیچ مرد و زنی را ضایع نمی‌کند.^۲ همچنین به کسانی که دختران را زنده به گور می‌کردند، بیم آتش جهنم داد و فرمود در روز قیامت درباره این دختران سؤال می‌شود که به چه علتی زنده به گور شدند.^۳

علاوه بر این، قرآن کریم برای زنان حقوق خانوادگی و اجتماعی قائل شد، در مالکیت به او استقلال بخشید و بهره‌کارش را از آن خودش دانست؛ هزینه خانواده را از دوش او برداشت و بر دوش مرد قرار داد و به خصوص بر کرامت، عزت و عفافش تأکید کرد تا در جامعه مورد سوءاستفاده مرد قرار نگیرد.

قرآن در نگاه دانشمندان جهان

دانشمندان و متفکران امروز جهان، حتی کسانی که مسلمان نیستند، در برابر عظمت و بزرگی قرآن کریم احساس خضوع می‌کنند و از این کتاب به بزرگی یاد می‌نمایند که این نشان حضور زنده و شاداب قرآن در دنیای امروز است. به نمونه‌ای از اظهارنظرهای دانشمندان معاصر در این باره توجه کنید^۴:

۱- آلبرت اینشتین (متفکر و فیزیک‌دان بزرگ) Albert Einstein

قرآن، کتاب جبر یا هندسه یا حساب نیست، بلکه مجموعه‌ای از قوانین است که بشر را به راه راست، راهی که بزرگ‌ترین فلاسفه از تعریف آن عاجزند، هدایت می‌کند.

۲- پروفسور هانری کربن (فیلسوف معاصر فرانسوی) H. Corbin

اگر اندیشه محمد ﷺ خرافی بود و اگر وحی او وحی الهی نبود، هرگز جرئت نمی‌کرد بشر را به علم دعوت کند. هیچ‌یک از افراد بشر و هیچ شیوه تفکری به اندازه محمد ﷺ و قرآن، انسان را به دانش دعوت نکرده‌اند؛ تا آنجا که در قرآن، نهصد و پنجاه بار از علم، فکر و عقل سخن به میان آمده است.

۱- سوره نحل، آیه ۹۷.

۲- سوره آل عمران، آیه ۱۹۵.

۳- سوره تکویر، آیه ۹.

۴- برگرفته از کتاب «قرآن از دیدگاه ۱۱۴ دانشمند جهان» از محمد مهدی علیقلی و تلخیص کاظم تقی‌زاده.

۳ - دکتر گوستاو لوبون (مورخ بزرگ فرانسوی) D. Goustawe Lebon

قرآن که کتاب آسمانی مسلمین است، به تعالیم و دستورات مذهبی منحصر نمی‌شود بلکه مشتمل است بر دستورات سیاسی و اجتماعی، خیرات، نیکی، مهمان‌نوازی، اعتدال در خواهش‌های نفسانی، وفای به عهد، اکرام به والدین، کمک کردن به بیوه و یتیم و سرپرستی آنها، نیکی کردن در مقابل بدی که در موارد متعددی بر آن تأکید شده، و در آن تمام این صفات و خصلت‌های پسندیده تعلیم داده شده است. تعلیمات اخلاقی قرآن به مراتب بالاتر از تعلیمات انجیل است.

۴ - لئون تولستوی (فیلسوف و نویسنده شهیر روسی) Lion Tolstue

هرکس بخواهد سادگی و بی‌پیرایه بودن اسلام را دریابد، باید قرآن مجید را مطالعه کند؛ در آنجا قوانین و تعلیماتی بر مبنای حقایق روشن و آشکار صادر و احکام آسان و ساده برای عموم بیان شده است.